

Våld mot kvinnor

i Örebro län

Länsstyrelsen
Örebro län

Fredrik Eliasson
Augusti 2002
Publikationsnr: 2002: 19

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund	3
Perspektiv på våld.....	3
Reformer i lagstiftningen.....	4
Källor	5
Våld mot kvinnor i Örebro län	6
Misshandel mot kvinna.....	6
Vem misshandlar, och var?	7
Olaga hot.....	8
Grov kvinnofridskränkning	9
Sexuellt våld	10
Gärningsmännen	10
Uppklarade brott	11
Sammanfattande diskussion	12
Anmällda våldsbrott mot kvinnor	12
Gärningsmän.....	13
Uppklarade brott	13
Våldets orsaker	14
Åtgärder mot våldsanvändning.....	14

Figurlista

Fig. 1: Anmällda brott. Misshandel mot kvinna per 100 000 av medelfolkmängden	s. 4
Fig. 2: Plats och gärningsman. Misshandel mot kvinna, Örebro län 2001	s. 5
Fig. 3: Plats och gärningsman. Misshandel mot man, Örebro län 2001	s. 6
Fig. 4: Anmällda brott. Olaga hot mot kvinna 18 år eller äldre per 100 000 av medelfolkmängden.	s. 6
Fig. 5: Anmällda brott: Grov kvinnofridskränkning per 100 000 av medelfolkmängden	s. 7
Fig. 6: Anmällda våldtäktsbrott/försök till våldtäkt per 100 000 av medelfolkmängden.	s. 8
Fig. 7: Anmällda brott: sexuellt ofredande per 100 000 av medelfolkmängden.	s. 8
Fig. 8: Personer misstänkta för brott, efter brottstyp och ålder. Procent. Örebro län 2001.	s. 9
Fig. 9: Uppklaringsprocent och brottstyp i Örebro län.	s. 10

Inledning

Kvinnofrid är idag ett prioriterat område. Så har det dock inte alltid förhållit sig. Mäns våld mot kvinnor var länge en brottstyp långt från fokus. Beslutsfattare och andra blundade för, eller negligerade länge denna typ av brott. Den vanligaste platsen där kvinnomisshandel förekommer är hemmen, vilket gör att kvinnomisshandel inte är synligt i samma utsträckning som många andra former av våld. Idag finns det dock en bred vetskap om att mäns våld mot kvinnor förekommer i alla samhällsgrupper och yrkesgrupper.

Den växande kunskapen om mäns våld mot kvinnor har resulterat i olika samhälleliga insatser för att stödja drabbade kvinnor. Inledningsvis tog sig detta stöd främst uttryck i kvinnojourer. Detta skedde ofta på frivillig basis, som en naturlig reaktion på samhällets oförmåga att skydda misshandlade kvinnor. 1998 infördes dock en hårdare lagstiftning mot kvinnomisshandel. Denna innebar att upprepat våld mot kvinnor inom hemmet kom att rubriceras som grov kvinnofridskränkning. Denna nya brottsrubricering gör att kvinnomisshandel är att betrakta som en speciell typ av våldsutövning, och som därmed öppnar för andra orsaksförklaringar än andra typer av våldsbrott.

Denna skrift syftar till att ge en bild av förekomsten av våldsbrott mot kvinnor. Till rubriceringen våld mot kvinna inkluderas här misshandel, hot, grov kvinnofridskränkning, sexuellt ofredande, samt våldtäkt/försök till våldtäkt. Jämförelser kommer även att göras mellan Örebro län och övriga Sverige. Även förändringar över kortare tidsperspektiv kommer att uppmärksammas.

Bakgrund

Som nämnts betraktades våld mot kvinnor länge som ett marginellt problem, och insatserna från samhällets sida präglades också av denna uppfattning. Detta kan ha sin grund i flera orsaker. Våldets 'osynliga' karaktär: kvinnomisshandel är vanligast förekommande i hemmen, och är därför inte lika påtagligt synligt som andra former av våldsyttningar. Kriminaliseringen av kvinnomisshandel inom relationer är också relativt ung: långt in på 1800-talet hade mannen lagstadgad rättighet att aga sin hustru. Det finns också en stor avsaknad av forskningsbaserad kunskap. Den vetenskapliga forskningen om mäns våld mot kvinnor har en relativt kort bakgrund. Sedan 1970-talet har dock genusinriktad forskning om kvinnomisshandel varit på stark frammarsch, men det är alltjämt att betrakta som ett eftersatt forskningsområde. Exempelvis dröjde det ända fram till år 2001 innan det togs fram statistiska uppgifter om hur vanligt förekommande våld mot kvinnor är i Sverige. Omfångsundersökningen *Slagen dam* (Lundgren *et al*, 2001) bygger på omfattande enkätundersökningar, och ger en bild av att kvinnomisshandel är betydligt mer vanligt förekommande än vad som går att utläsa från statistik avseende anmälda brott.

Perspektiv på våld

Det finns flera förekommande förklaringsmodeller till hur mäns våld mot kvinnor ska förstås. De samhälleliga insatserna mot våldet torde i hög grad vara beroende av vilket perspektiv på våldets orsaker som har dominerande acceptans i samhället. Förklaringsmodellerna kan delas in i tre huvudperspektiv: ett individualpsykologiskt perspektiv; ett socialt orienterat perspektiv; ett könsmaktperspektiv.

Det individualpsykologiska perspektivet utgår främst från den våldutövande mannen, vilken betraktas som "avvikande" eller "störd". Detta leder över till att mäns våld mot kvinnor ses som enstaka företeelser, orsakat av män som avviker från det normala. I vissa fall kan även de misshandlade kvinnorna ur detta perspektiv betraktas som avvikande, i form av att de är provocerande eller otillräckliga.

Även det socialt orienterade perspektivet utgår i stor utsträckning från den avvikande mannen. Den våldutövande mannens agerande förklaras utifrån dennes sociala förhållanden. Våldsutövandet kan därmed ses som en konsekvens av exempelvis social utslagning, arbetslöshet eller alkoholproblem. Våldsutövandet kan också härledas ur mannens sociala arv. Våldet kan då förklaras genom förhållanden i mannens barndom. Till det socialt orienterade perspektivet inkluderas även förklaringen att det förekommer speciellt våldsamma familjer. Våldet relateras då till familjens speciella struktur, dess slitningar och obalanser.

Könsmaktsperspektivet söker sin förklaring till kvinnomisshandel ur ett maktperspektiv. Det är fördelningen av makt mellan män och kvinnor som står i fokus. Kvinnor och män hålls systematiskt åtskilda i samhället. Samhället antas vara strukturerat enligt manliga normer, vilket i många avseenden ökar mäns möjligheter till maktutövande och leder till generell manlig överordning. Att män utövar våld mot kvinnor kan ur ett strukturellt perspektiv ses som ett uttryck för manlig överordning. Denna kan ta sig uttryck i rena fysiska angrepp eller i mindre drastiska som sexuella trakasserier eller verbala kränkningar. Enligt könsmaktsperspektivet kan det våld män utövar mot kvinnor ses ur två dimensioner: våldet ses som en följd av den manliga överordningen, samtidigt som våldsutövandet bidrar till att upprätthålla och återskapa den manliga överordningen. Den manliga överordningen i samhället bör dock inte uppfattas som absolut och evigt beständig. Den samhälleliga strukturen är tvärtom dynamisk och föränderlig. Den manligt överordnade samhällsstrukturen kan således förändras i riktning mot en mer jämställd struktur. Ett samhälle som bidrar till att fördela makten och kontrollen mellan kvinnor och män, skulle därmed ta ett viktigt steg mot att bekämpa våldet mot kvinnor. (Lundgren *et al*, 2001)

Reformer i lagstiftningen

På senare år har det från politiskt håll skett en rad viktiga förändringar i attityden till våld mot kvinnor. Initiativ har tagits såväl genom lagstiftning som genom anslag och utbildning av exempelvis polis och socialtjänst för att stävja mäns våld mot kvinnor. En 'Kvinnovåldskommission' tillsattes av regeringen 1993, med uppgift att se över de områden som rör våld mot kvinnor samt att föreslå åtgärder för att motverka sådant våld. Detta ledde så småningom fram till en proposition rörande kvinnofrid 1998. De centrala utgångspunkterna i denna var en förbättrad lagstiftning, förebyggande insatser och ett bättre bemötande av utsatta kvinnor. 1998 antog riksdagen propositionen 'Kvinnofrid' (Regeringens proposition 1997/1998: 55). Därmed infördes ett nytt brott i brottsbalken. Kvinnofridslagen gör upprepat våld mot kvinnor inom hemmet straffbart. Detta rubriceras som grov kvinnofridskränkning. Detta brott innebär i korthet att om en man begår brottsliga gärningar, såsom misshandel, olaga hot och sexuellt ofredande, mot en kvinna som han är eller varit gift med eller som han bor eller bott tillsammans med, ska han dömas för grov kvinnofridskränkning istället för dessa brott. En förutsättning är dock att gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning av kvinnans integritet och varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla. I samband med

denna lagförändring gavs även en vidare definition för våldtäktsbrottet. Vissa gärningar som tidigare bedömts som sexuellt tvång, kom nu att dömas som våldtäkt. Även köp av sexuella tjänster kom att bli straffbelagt. Avsikten med införandet av kvinnofridsbrottet är främst att höja straffet för gärningsmannen. Upprepade, var för sig relativt lindriga, handlingar kan leda till betydande kränkning för den drabbade personen. Gärningsmannen döms därför för gärningarna tillsammans, med hänsyn till hur kvinnan påverkas av dem tillsammans i en över tid pågående våldsprocess. Detta kan betraktas som ett resultat av hur man från politiskt håll försökt att anpassa lagstiftningen om våld efter den forskningskunskap som numera finns om hur våldet påverkar de kvinnor som är utsatta. Kvinnofridslagstiftningen kan sägas i grova drag gå i linje med könsmaktperspektivet på våld mot kvinnor.

Det finns dock problem när det gäller att söka fakta om mäns våld mot kvinnor. Uppgifter om förekomsten av dessa brott finns att tillgå genom kriminalstatistiken. Problemet är att kriminalstatistiken endast uppmärksammar de brott som kommer till polisens kännedom. Mörkertalen om våldsbrott mot kvinnor antas vara stora, högre än när det gäller våldsbrott generellt. Det som påverkar brottsoffrets benägenhet att anmäla brottet brukar sammanfattas i tre faktorer: brottets allvarlighetsgrad; relationen till gärningsmannen; platsen där brottet begicks. Eftersom en stor del av de våldsbrott som begås mot kvinnor sker av kvinnans partner i deras gemensamma hem, förstärks antagandet om att en låg andel av dessa brott anmäls till polisen. Hur uppfattas då brottets allvarlighetsgrad? En vanlig företeelse bland de som lever i en våldsam relation, är att situation tenderar att förändra de involverade parterna samt deras tolkningar och förståelser av våldet. En misshandlad kvinna genomgår ofta en fas där våldet normaliseras. En handling som en utomstående skulle uppfatta som en riktad våldshandling, kan den utsatta kvinna tolka som ett uttryck att det är något fel med henne. Brottsoffret kan därmed komma att definiera brottet som mindre allvarligt än det i själva verket är. Studier har även visat att våldsutsatta kvinnor upplever ett inre motstånd att identifiera sig som en misshandlad kvinna, eller att se sin partner som en misshandlande man. (Nationellt råd för kvinnofrid, 2001, s. 6; Lundgren *et al*, 2001, s. 17)

Könsrelaterat våld är således inget enkelt definierat begrepp för någon part. Vanligen brukar fysiskt våld, sexuellt våld, hot om våld samt sexuella trakasserier inberäknas i begreppet. Dessa olika våldshandlingar kan inte heller renodlas från varandra, utan kännetecknas av att gränserna är flytande dem emellan.

Källor

Det statistiska underlaget för denna rapport utgår från statistik från brottsförebyggande rådet (BRÅ). Statistiken visar förekomsten av anmälda våldsbrott mot kvinnor i Örebro län. Som tidigare nämnts finns det ett problem med denna statistik. Det antas finnas stora mörkertal i förekomsten av misshandelsbrott mot kvinnor. Generellt talas det om att endast 25 procent av all brottslighet anmäls. Av orsaker som tidigare redogjorts för, antas mörkertalen inom mäns våld mot kvinnor vara ännu större. Specifikt för Örebro län finns dock inga andra statistiska uppgifter att tillgå. Ansatser att åskådliggöra mörkertalen bland mäns våld mot kvinnor i Sverige har gjorts. Omfångsundersökningen 'Slagen Dam' (Lundgren *et al*, 2001) baseras på en omfattande enkätundersökning, där ett antal konkreta frågor har ställts om kvinnors erfarenheter av fysiskt våld. Frågorna rör om mannen kastat något på kvinnan som kunde göra henne illa, om han knuffat henne, tagit stryptag på henne eller försökt kväva henne, bankat hennes huvud mot något eller hotat med eller använt vapen. Undersökningen visar att drygt var tionde kvinna blivit utsatta för våld av sin nuvarande make/sambo. Hälften av dessa har

blivit utsatta för våld under det senaste året. 7 procent har blivit utsatta för fysiskt våld av sin nuvarande make/sambo. 6 procent av kvinnorna som lever tillsammans med en man rapporterar att han knuffat, släpat eller hållit fast dem. 2 procent av kvinnorna uppger att mannen kastat något på dem som kunde skada dem. 2 procent har blivit sparkade, slagna med knytnäven eller ett hårt föremål. Det är kvinnorna i åldersgruppen 18-24 år som rapporterar om högst frekvens (9 procent) av fysiskt våld av sin nuvarande make/sambo.

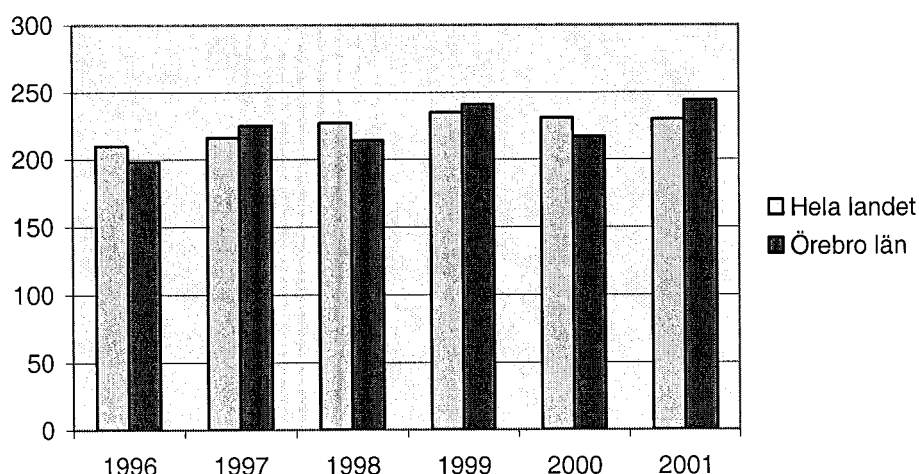
Våld mot kvinnor i Örebro län

I det följande kommer en närmare betraktelse i mönstren i våld mot kvinnor i Örebro län. Vissa jämförelser med nationell nivå kommer också att göras.

Misshandel mot kvinna

Antalet anmälda misshandelsbrott i Örebro län var under år 2001 1 857 stycken. 670 av dessa skedde mot kvinnor, 991 mot män och 196 mot barn (0-14 år).

Figur 1: Anmälda brott. Misshandel mot kvinna per 100 000 av medelfolkmängden..

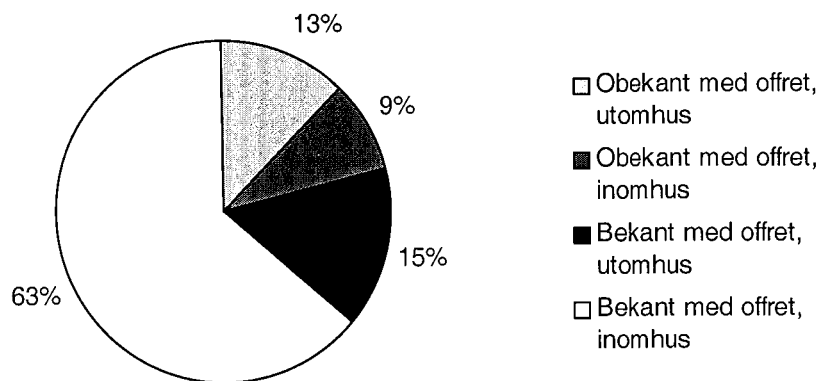
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Figur 1 visar anmälda misshandelsbrott mot kvinnor. För att möjliggöra en jämförelse med nationell nivå, visas antalet anmälda misshandelsbrott per 100 000 av medelfolkmängden. Andelen brott i Örebro län och hela landet är i genomsnitt ungefär lika stor. Det går även att uppfatta en viss ökning av antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor. Denna ökning kan ha sin grund i en faktisk ökning av antalet misshandelsbrott, eller att mörkertalet minskar till följd av en ökad anmälningsbenägenhet. Av de personer som år 2001 var misstänkta för misshandel mot kvinna var 86 procent män. Även om en mindre del av dessa misshandelsbrott sker kvinnor emellan, är en betydande majoritet av brotten att räkna som fall där en man misshandlar en kvinna.

Vem misshandlar, och var?

Den statistik som finns att tillgå genom Brottsförebyggande rådet delar in signifikansen i misshandel om den skett inom- eller utomhus, samt om våldsutövaren är bekant eller obekant med offret.

Figur 2: Plats och gärningsman, misshandel mot kvinna, Örebro län 2001.

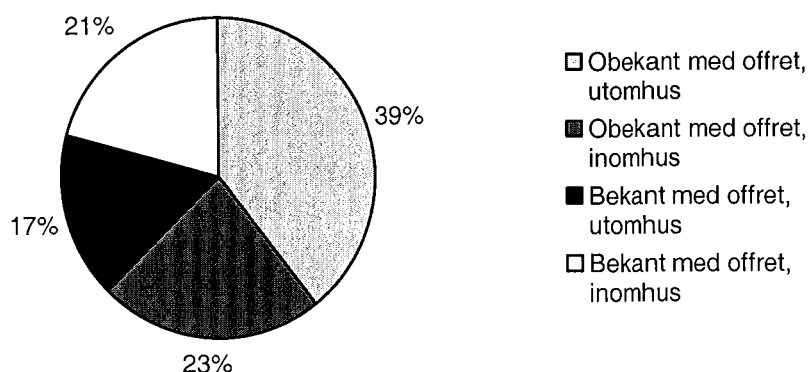

Källa: Brottsförebyggande rådet.

Av figur 2 framgår att misshandelsbrott mot kvinnor oftast sker inomhus, och att gärningsmannen ofta är bekant med offret. Ett rimligt antagande är att många av dessa misshandelsfall sker mellan makar/sambor. Av den enkätundersökning som genomförts i *Slagen dam*, framgår att 35 procent av dem som varit gifta eller sammanboende med en man, utsatts för våld av den tidigare maken/sambon. Av dessa har 28 procent erfarenheter av fysiskt våld, 19 procent av hot och 16 procent av sexuellt våld. Av de kvinnor som har make/sambo, har 11 procent blivit utsatta för våld av sin nuvarande make/sambo. Skillnaderna har visat sig vara små mellan olika åldersgrupper. Däremot finns det en viss skillnad mellan gifta par och sambos, där våldsfrekvensen är något högre för kvinnor som inte är gifta med sina män. 9 procent av kvinnorna har någon gång sedan sin 15-årsdag blivit utsatta för fysiskt våld av en man utanför en sexuell relation. (Lundgren *et al*, 2001, s. 23f, 27f, 39)

De grova kännetecknen för våld mot kvinnor skiljer sig i hög grad från våld mot män.

Figur 3: Plats och gärningsman, misshandel mot män. Örebro län 2001.

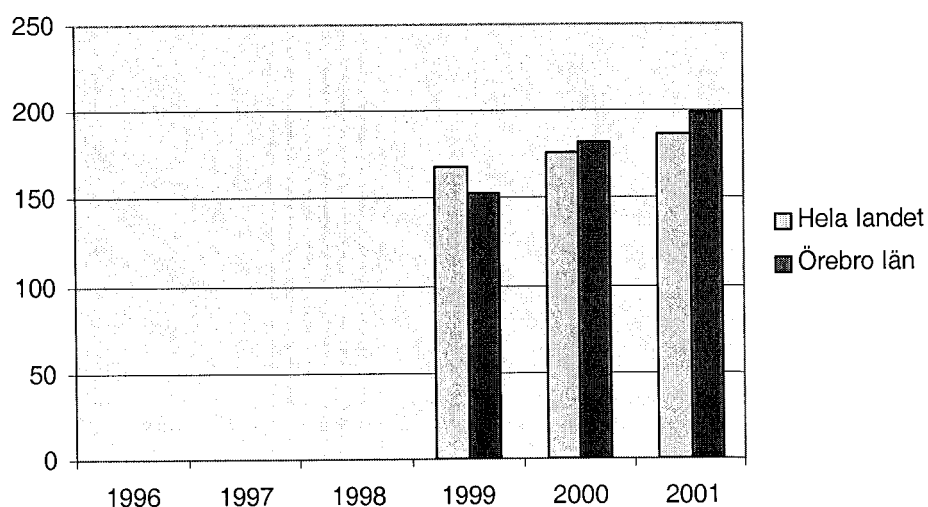
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Till skillnad från misshandel mot kvinnor, där misshandeln oftast sker inomhus och gärningsmannen är bekant med offret, sker misshandel mot män oftast utomhus där gärningsmannen är obekant med offret. Detta indikerar att misshandel mot kvinnor respektive män i de flesta fall rimligen inte kan ha samma orsaker eller förklaringsgrunder.

Olaga hot

Hot räknas vanligen in som en våldsyttning. I Örebro län år 2001 anmäldes 1 236 olaga hot. 113 skedde mot person under 18 år, 543 mot kvinnor 18 år eller äldre, 563 mot män 18 år eller äldre, samt 17 mot grupper. Olaga hot har utvecklats enligt följande mönster i Örebro län respektive hela landet.

Figur 4: Anmälda brott: Olaga hot mot kvinna 18 år eller äldre per 100 000 av medelfolkmängden. Statistik saknas för åren 1996-1998.

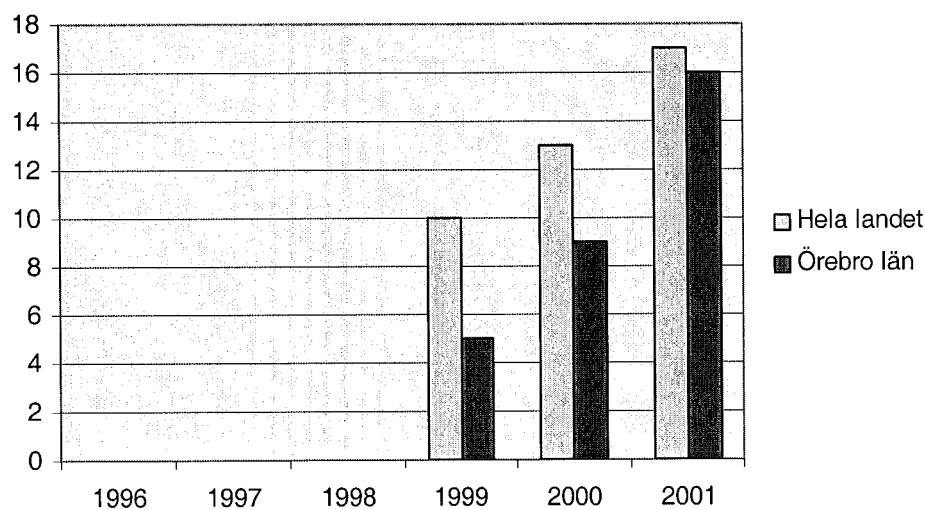
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Av figuren framgår att det sker en ökning av antalet anmälda brott om olaga hot, såväl i Örebro län som i hela landet. Ökningen sker snabbare i Örebro län jämfört med hela landet. Det är svårt att utifrån denna statistik avgöra om ökningen har sin grund i en faktisk ökning i antalet olaga hot, eller om det sker en ökad benägenhet att anmäla brotten. 92 procent av olaga hoten riktade mot kvinnor kommer från män.¹ (Brottsförebyggande rådet) 19 procent av de kvinnor som varit gifta eller levt med sambo har blivit hotade om fysiskt våld från den tidigare maken/sambon. 1 procent har utsatts för hot om våld av sin nuvarande sambo/make. 9 procent av kvinnorna har en eller flera gånger blivit hotade av en man de inte har eller haft en sexuell relation med. (Lundgren *et al*, 2001, s. 25ff, 40)

Grov kvinnofridskränkning

1998 infördes brottet grov kvinnofridskränkning i lagstiftningen. Detta brott innebär i korthet att om en man begår brottsliga gärningar, såsom misshandel, olaga hot eller sexuellt ofredande, mot en kvinna han är eller varit gift med eller som han bor eller bott tillsammans med, ska han dömas för grov kvinnofridskränkning istället för dessa brott. För att ett brott ska kunna rubriceras som grov kvinnofridskränkning, krävs dock att gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning av kvinnans integritet och varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla.

Figur 5: Anmälda brott: Grov kvinnofridskränkning per 100 000 av medelfolkmängden.

Källa: Brottsförebyggande rådet.

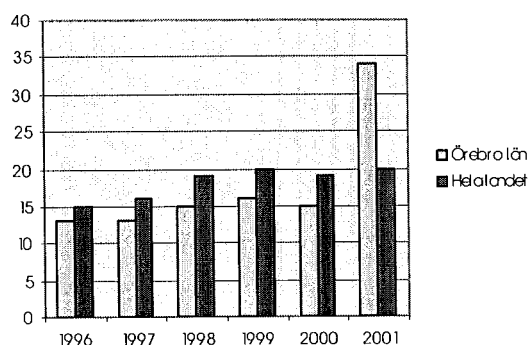
Sedan de första fallen av grov kvinnofridskränkning anmäldes 1999, har antalet anmälningar stadigt ökat. År 2001 anmäldes i Örebro län 44 brott om grov kvinnofridskränkning. Det är dock en högre andel kvinnofridsbrott i hela landet jämfört med Örebro län. Det är med utgångspunkt i dessa fakta svårt att avgöra om det *de facto* sker färre fall av grov kvinnofridskränkning i Örebro län jämfört med landet i övrigt, eller om det finns en lägre benägenhet att anmäla de brottsliga gärningarna under denna brottsrubricering.

¹ Örebro län, 2001.

Sexuellt våld

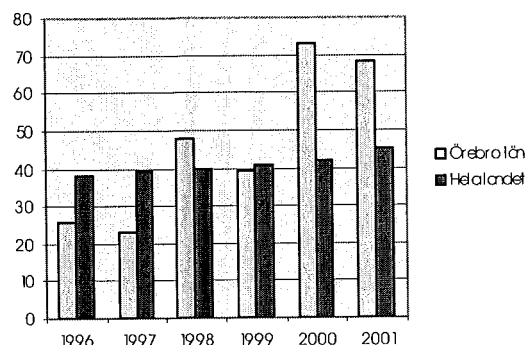
Sexualbrotten är de brott som har störst andel män bland de misstänkta: 98 procent.

Figur 6: Anmällda våldtäktsbrott/försök till våldtäkt per 100 000 av medelfolkmängden.

Källa: Brottsförebyggande rådet.

Figur 7: Anmällda brott: sexuellt ofredande per 100 000 av medelfolkmängden.

Källa: Brottsförebyggande rådet.

Sexualbrott är en brottstyp där det kan förekomma kortsiktiga förändringar. Ökningar i anmälningar av sexualbrott antas vara en konsekvens av en intensifierad samhällsdebatt inom området. (Brottsförebyggande rådet)

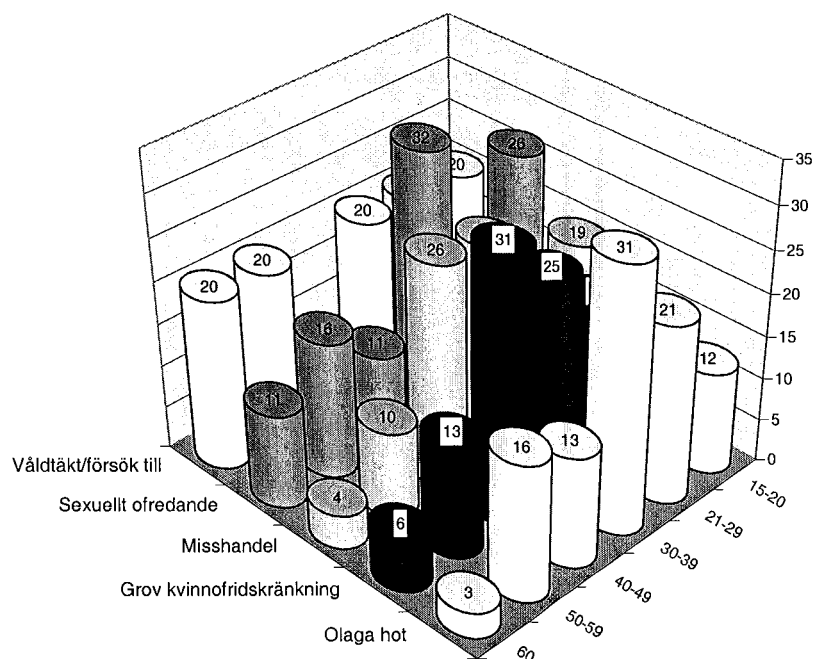
Gärningsmännen

Av det våld som kvinnor utsätts för, är en betydande majoritet av gärningsmännen män. Under år 2001 var 86 procent män av de misstänkta för misshandel mot kvinna, 93 procent män av de som var misstänkta för olaga hot mot kvinnor, 100 procent av de misstänkta för grov kvinnofridskränkning var män.

Antalet anmällda våldsbrott mot kvinnor är långt högre än antalet misstänkta personer. Detta har sin grund i att misstänkta personer redovisas endast en gång per brottstyp och år, även om de misstänks för flera brott av samma typ under året (Brottsförebyggande rådet).

Avseende ålder finns gärningsmännen spridda över ett brett åldersfält. En dominerande andel av de misstänkta befinner sig dock i åldern 30-49 år.

Figur 8: Personer misstänkta för brott, efter brottstyp och ålder. Procent. Örebro län 2001.

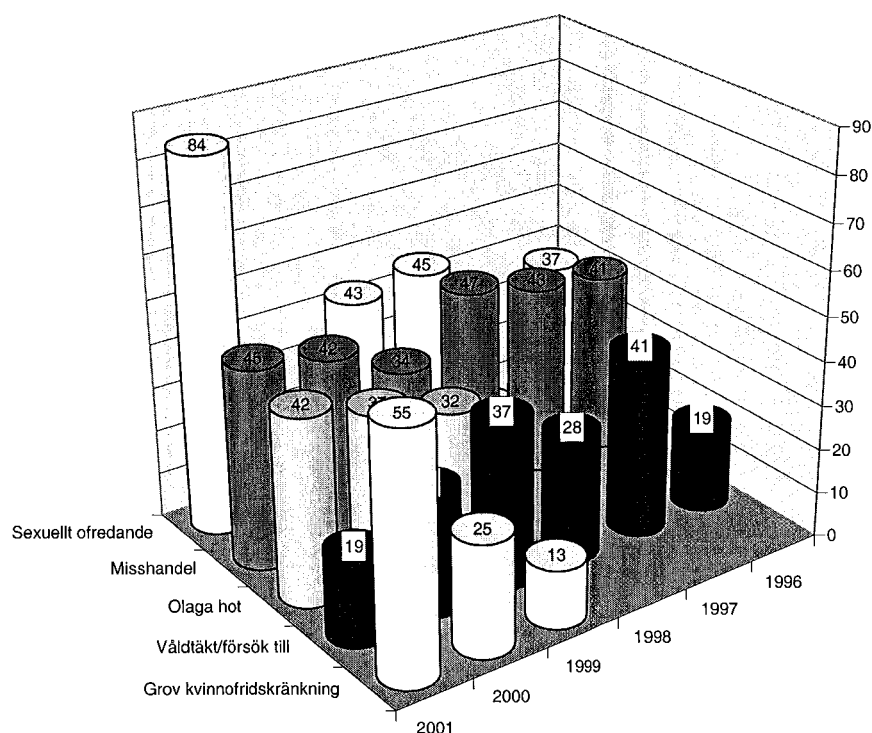

Källa: Brottsförebyggande rådet.

Uppklarade brott

Av samtliga anmälda brott i Örebro län mellan åren 1996-2001 blev i genomsnitt 25 procent uppklarade.

Figur 9: Uppklaringsprocent och brottstyp i Örebro län.

Källa: Brottsförebyggande rådet.

Att det är en relativt hög uppkklaringsprocent för våldsbrott beror bland annat på att våldet till stor del sker mellan bekanta. Det medför att det oftast finns en identifierad misstänkt person. Det förekommer relativt stora upp- och nedgångar i uppkklaringsprocenten från år till år. Detta kan bland annat förklaras med att det kan ta relativt lång tid att utreda denna typ av brott, och att en anmälning kan innehålla serier av våldsbrott som begåtts under längre tid. (Brottsförebyggande rådet)

Sammanfattande diskussion

Anmälda våldsbrott mot kvinnor

Syftet med denna rapport var att uppmärksamma förekomsten av våldsbrott mot kvinnor i Örebro län. Våld mot kvinna är en vid definition, som inkluderar misshandel, olaga hot, grov kvinnofridsränkning, sexuellt ofredande, samt våldtäkt/försök till våldtäkt.

Under den senare delen av 1990-talet samt början av 2000-talet, anmälades i genomsnitt årligen ca 600 misshandelsbrott mot kvinnor. Dessa siffror ligger i paritet med andelen anmälda misshandelsbrott mot kvinnor i övriga Sverige. Under den undersökta perioden ökade antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor något, såväl i Örebro län som i övriga landet. Det är med utgångspunkt i den tillgängliga statistiken svårt att säga om detta beror på ett ökat antal brott eller en ökad anmälningsbenägenhet. Det antas finnas stora mörkertal inom våldsbrott mot kvinnor.

I de fall där kvinnor blir misshandlade är det vanligast att gärningsmannen är bekant med offret, samt att misshandeln sker inomhus. Ett rimligt antagande är att en stor del av dessa misshandelsfall sker inom parförhållanden.

År 2001 anmälades 543 olaga hot där offret var en kvinna. Det har på senare år skett en ökning av antalet anmälda olaga hot. Ökningen sker snabbare i Örebro län jämfört med landet i stort.

Under slutet av 1990-talet skedde en skärpning i lagen för brott riktade mot kvinnor. Detta medförde att brottet grov kvinnofridskränkning kom att införas i lagstiftningen 1998. Denna brottsrubricering innebär att om en man begår upprepade våldsbrott mot en kvinna han är eller varit gift med eller som han bor eller bott tillsammans med, ska han dömas för grov kvinnofridskränkning istället för dessa brott. 1999 var det första året som lagen kom att nyttjas. Då anmälades 24 fall av grov kvinnofridskränkning i Örebro län. År 2001 har denna siffra stigit till 44. Denna ökning kan sannolikt tolkas som en följd av ökad uppmärksamhet att använda denna typ av brottsrubricering, och antagligen är då en faktisk ökning av antalet fall av grov kvinnofridskränkning en mindre rimlig tolkning. Ökningen torde då i det närmaste vara att räkna som positiv, då den medför bättre lämpade straffrättsliga åtgärder mot gärningsmännen.

I Örebro län anmäls det årligen ca 40 fall av våldtäkt/försök till våldtäkt och ca 130 fall av sexuellt ofredande mot kvinnor över 15 år. Det förekommer relativt stora kortsiktiga förändringar. De ökningar av anmälningar som skett under senare år antas vara en konsekvens av en intensifierad samhällsdebatt inom området.

Gärningsmän

I genomsnitt är ca 90 procent av de misstänkta för våld mot kvinnor av manligt kön. Gärningsmannen är oftast bekant med offret. De misstänkta gärningsmännen är spridda över ett brett åldersfält, men en dominerande andel befinner sig i åldern 30-49 år.

Uppklarade brott

Uppklaringsprocenten för våldsbrott mot kvinnor i Örebro län ligger på ca 40 procent. Detta är en siffra som med marginal överstiger andelen uppklarade fall bland övriga brottskategorier. Den höga uppklaringsprocenten för våldsbrott beror bland annat på att våldet till stor del sker mellan bekanta. Detta gör det enklare att identifiera den misstänkte gärningsmannen.

Våldets orsaker

Inledningsvis togs tre perspektiv upp om hur mäns våld mot kvinnor ska förstås. Det individualpsykologiska perspektivet utgår främst från att den våldsutövande mannen är "avvikande" eller "störd". Utifrån detta perspektiv kan våld mot kvinnor förklaras som enstaka händelser, orsakat av män som avviker från det normala.

Även det socialt orienterade perspektivet utgår från att den våldsutövande mannen är avvikande. Våldsyttningarna ses som en följd av mannens sociala förhållanden. Exempelvis kan social utslagning eller arbetslöshet ses som orsaker till våldsutövande. Våldet kan även förklaras som en följd av mannens sociala arv, exempelvis förhållanden i barndomen.

Könsmaktsperspektivet förklarar mäns våld mot kvinnor ur ett maktperspektiv. Samhället antas vara strukturerat efter manliga normer, vilket ökar mäns möjligheter till maktutövande och leder till generell manlig överordning. Våldet kan ses som en följd av den manliga överordningen, samtidigt som våldsutövandet bidrar till att upprätthålla och återskapa den manliga överordningen. Den manliga överordningen ska dock inte uppfattas som beständig, utan kan förändras mot en mer jämställd struktur.

Kvinnofridsreformen utgår till stor del från könsmaktsperspektivet. Undersökningar visar också att våld mot kvinnor är långt mer vanligt än vad som framgår av statistiken över anmälda brott. Betyder då detta att män tar till våld för att upprätthålla den manliga maktstrukturen i samhället? Lyckligtvis är det inte så enkelt. Den rådande normen när det gäller våldsanvändning är redan på kvinnornas sida. De allra flesta män motsätter sig starkt våld mot kvinnor, och ser långt ifrån våldsutövande mot kvinnor som bekräftelse av mansrollen. Könsmaktsperspektivet kan sannolikt ses mot bakgrund av samhällsstrukturella förändringar. Exempelvis har nedgången av industrisamhället drabbat männen hårdare än kvinnorna. Männen har drabbats av arbetslöshet i högre grad än kvinnor. Det är ej längre någon självklarhet att mannen är familjeförsörjare. När det manligt normerade samhället prövas, kan män uppleva ett maktunderskott, där makten tidigare varit självklar. Orsaker till våldsyttningar kan således vara att samhället alltjämt är organiserat efter manliga normer, trots att legitimiteten för den manliga maktstrukturen ständigt ifrågasätts och utmanas.

Åtgärder mot våldsanvändning

Vad kan då samhället göra för att minska mäns våld mot kvinnor? Frågan har förstås ingen specifik och enkel lösning, utan flera vägar kan och bör tillämpas för att stävja mäns våld mot kvinnor. Som nämnts har en stor del av problemet sin grund i den rådande samhällsstrukturen. En rimlig väg torde då vara att stärka kvinnans maktposition inom det rådande genussystemet. Ett samhälle som bidrar till att fördela makten och kontrollen mellan kvinnor och män, tar ett viktigt steg mot att bekämpa våldet mot kvinnor. Detta är dock en abstrakt åtgärd. Konkreta åtgärder för att utjämna makten mellan män och kvinnor kan vara flera.

- Genom lagstiftning går det att stärka sanktionerna mot män som utövar våld mot kvinnor. En kritik som ibland framförs är att lagarna vilar på en patriarkal grund (Walby, 2002, s. 17). Införandet av brottet grov kvinnofridskränkning är här ett stort steg på vägen mot att ringa in våld mot kvinnor som skiljt från andra typer av våldsbrott. Denna nya brottsrubricering innebär också en skärpning av de rättsliga åtgärderna mot män som begår våldsbrott mot kvinnor.

- Det går även att resursmässigt öka stödet för kvinnojourer, polisen, mansjourer, och andra institutioner som har makt och inflytande att motverka och förebygga våldsanvändningen i samhället. Det bör även ske en ökad samverkan mellan dessa parter.
- Det behövs även förtydligande av normerna om det förkastliga i våldsanvändning mot kvinnor. Viktiga vägar för detta är att sprida information och väcka debatt i ämnet. Spridande av information och opinionsbildningar kan medverka till att skapa diskussioner enskilda människor emellan. Ett viktigt forum för detta är också skolväsendet, där riktade utbildningsstöd kan bidra till en ökad förståelse om det felaktiga i våldsanvändning hos framtida normbyggare.

Källor

Brottsförebyggande rådet: <http://www.bra.se> (2002-08-10)

Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie (2001) *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*.

Brottsoffermyndigheten i Umeå och Uppsala universitet: Fritzes offentliga publikationer.

Nationellt råd för kvinnofrid (2001)

Regeringens proposition 1997/1998: 55 *Kvinnofrid*.

Walby, Sylvia (2001) "Reducing gendered violence: Defining, measuring and interpreting interpersonal violence and responses to it" i Eriksson, Maria, Nenola, Aili, Muhonen-Nilsen, Marika (red) *Kön och våld i Norden: Rapport från en konferens i Köge, Danmark, 23-24 november 2001*. Nordisk ministerråd: Köpenhamn.